

2025-01-15

Vår beteckning

SAN 00226/2024

Er beteckning

SOU 2024:68

Birgitta Korpe
Verksamhetschef

Regeringskansliet
ju.remisssvar@regeringskansliet.se,
ju.nm@regeringskansliet.se

Remissvar avseende mottagandelagen. En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (2024:68)

Sammanfattning

Förslagen i den statliga utredningen avser att reformera mottagandesystemet genom att avskaffa EBO (Eget Boende), skapa mottagnings- och återvändandecenter, däribland i Mölnåls stad, och effektivisera processer. Kommunerna får utökat ansvar för sociala insatser och boendelösningar. Fokus ligger på att minska utanförskap, snabba upp återvändandet och säkerställa att individuella behov beaktas i asylmottagandet.

Staden ställer sig bakom SKR:s yttrande och utvecklar konsekvenser för det kommunala ansvaret.

Förslagen i den statliga utredningen innebär att kommunerna får ett utökat ansvar för boende och sociala insatser, vilket riskerar att belasta kärnverksamheter som socialtjänst, vård och omsorg. Kommunerna behöver hantera nya arbetsuppgifter, exempelvis insatser för hemtjänst och boendestöd på asylboenden, vilket kräver större utbildningsinsatser och eventuellt en organisering som kan möta arbetsuppgiften. Begränsad tillgång till särskilda boendeplatser kan skapa undanträngningseffekter, och avsaknaden av ett rättvist ersättningsystem för administrativa och personella resurser försvårar arbetet ytterligare. Vidare påpekar staden risken för otydlig ansvarsfördelning mellan stat och kommun, särskilt kring insatser kopplade till exempelvis våldsutsatta, egenbosatta, och ensamkommande barn. Staden framhåller behovet av att reformen kompletteras med förbättrade ersättningsmodeller, tydligare regelverk och kontinuerlig dialog mellan staten och kommunsektorn för att hantera de ökade kraven på kommunerna utan att äventyra befintliga, kommunala, kärnverksamheter.

Den nya Mottagandelagen är planerad att träda i kraft 1 oktober 2026.

Mölnåls stads yttrande

Förslagen i den statliga utredningen innebär att vi lämnar den gamla ordningen med eget boende för asylsökande, det sk EBO bakom oss. Reformen av mottagandesystemet syftar till att få bättre ordning och snabbare processer. Den enskilde får kortare tid i ovisshet samt för myndigheterna och kommunerna som kan planera sin verksamhet bättre. Det

bidrar också till arbetet för att minska utanförskapet och effektivisera återvändandet.

Huvudsakliga förändringar i ny lag:

- Avskaffande av EBO (eget boende) för asylsökande.
- Etablering av mottagningscenter och återvändandecenter av Migrationsverket.
- Strävan efter snabbare processer och minskat utanförskap.
- Anpassning till EU-rättens minimikrav.

Åtgärder inom asylmottagandet:

- Införande av närvarokontroll och anmälningsskyldighet.
- Begränsning av vistelseområde till länsnivå, med vissa undantag.

Ekonomi och arbete:

- Dagersättning kopplas till riksnormen för försörjningsstöd.
- Inget arbetstillstånd för asylsökande under de första sex månaderna.

Kommunens ansvar:

- Ökat ansvar för boende, stöd och omsorg, inklusive hemtjänst och skyddat boende.
- Kommuner bör proportionerligt bistå staten vid högt mottagande, men först efter regeringsbeslut och i dialog med kommunsektorn.

Staden ställer sig bakom SKR:s Yttrande, daterad 2024-12-20. Staden vill ytterligare betona reella och möjliga konsekvenser som rör det kommunala ansvaret. Den nya lagen kan komma att påverka socialnämnden och vård- och omsorgsnämnden mycket, när den träder ikraft. Större utbildningsinsatser är nödvändigt och eventuellt behöver staden organisera sig för nya arbetsuppgifter. Ett exempel, av fler, är att hemtjänstpersonal ska få nycklar mm för att få tillträde även nattetid till asylboenden och att även ska stötta på migrationsverkets förvar.

Kommunens ansvar och kritiska punkter:

Staden efterfrågar klarhet vad gäller ansvarsfördelningen mellan stat och kommun för sociala insatser i asylmottagandet, och välkomnar därmed utredningens förslag till klargöranden.

Att kommuner ges utökat ansvar för sociala insatser kopplat till boende är en rimlig ordning i förhållande till kommunernas kompetens. Staden motsäger däremot att kommunerna, via socialtjänstlagen, ska få ett uttalat ansvar för att utreda och tillhandahålla annat lämpligt tillfälligt boende till följd av hot, våld eller andra övergrepp, när skyddat boende inte bedöms vara en lämplig insats.

Utredningen lyfter upp att det handlar då om tillfälliga boendelösningar i

form av till exempel enskilda lägenheter utan tillgång till personal och hotell, vandrarhem eller liknande. Detta är dock inte förenligt med socialtjänstlagen då placering inte får ske på boende utan stöd/tillsyn av personal. Detta har fastslagits av Inspektionen av vård och omsorg (IVO). Personer som har behov av tillfälliga boendelösningar utan tillgång till personal kan, om egna medel saknas, beviljas ekonomiskt bistånd enligt 4 kap 1 § SoL för att själva boka in sig på vandrarhem, hotell, lägenhetshotell eller liknande. Asylsökande mfl som har rätt till bistånd enligt mottagandelagen har inte rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänsten. **Staden menar därmed att kommunen, via socialtjänstlagen, kan ansvara för placeringar på skyddat boende, men andra typer av boendelösningar måste ligga på Migrationsverket.**

Hemtjänst, boendestöd och boende med särskild service är kommunala insatser som ges den enskilde efter utredning, bedömning och beslut. Vård- och omsorgsnämndens beslut efter ansökan ska inte överprövas av Migrationsverket. Hemtjänstens utökade ansvarsområde, dvs att finnas på asylboende och förvar behöver förtydligas vad gäller ansvarsförhållanden samt arbetsmiljöfrågor. När det gäller boende med särskild service kan en undanträngningssituation uppstå, där det finns begränsad tillgång till den typen av boendeplatser inom stadens kommungräns. Därefter uppstår frågan om vart bosättningsanvisningen ska ställas? Det är inte rimligt att varje person som har behov av boende med särskild service enkom anvisas för bosättning till de kommuner som har mottagandecenter inom kommungränsen. **Klargöranden kring ansvarsfördelning mm samt att vissa kommunala insatser kan komma att leda till undanträngningseffekter, vilket behöver problematiseras ytterligare.**

Brister finns i förslaget kring hantering av personer som befinner sig i glappet mellan att vara folkbokförda och ej folkbokförda. Asylsökande som beviljas uppehållstillstånd upphör att omfattas av mottagandelagen den dag som Skatteverket fattar beslut om att personen ska folkbokföras. I nuvarande lagstiftning är rätten till bistånd enligt LMA, [Lag \(1994:137\) om mottagande av asylsökande m.fl.](#), tidsbegränsad till en månad för personer boende i EBO. Det innebär enligt mottagandelagen att det kan bli både kortare och längre tid än en månad beroende på Skatteverkets handläggningstider.

I förslag till förordning om ändring i förordningen (2016:39) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning kvarstår att anvisning för bosättning enkom kommer att avse personer som är registrerade och bor på Migrationsverkets asylboenden. Det kommer med mottagandelagens intentioner att bli färre personer som under asylansökan inte bor på asylboende.

Dock framgår möjlighet till att bo EBO när den asylsökande bor tillsammans med en medlem i den närmaste familjen som är bosatt i Sverige, eller med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte bo på asylboende. Flera EBO boendelösningar brister, av olika anledningar, i samband med uppehållstillstånd och när folkbokföring ska ske.

I nuvarande lagstiftning ges dessa personer möjlighet att bo; sk PUT-månad, på asylboende när bostadslöshet har inträtt och möjlighet att söka egen bostad, men ges dock inte möjlighet att få anvisning för bosättning. En sådan begränsning kommer inte längre att finnas, med mottagandelagen, utan att de som bor i EBO kan vända sig till Migrationsverket för att erhålla en placering på asylboende så länge *inte* folkbokföring har skett, och då blir anvisad för bosättning. Detta är en fördel för den enskilde då det sällan går att hitta en boendelösning på en månad på egen hand. Vidare ser staden att det bör vara uttalat att Migrationsverket ska ha aktiv kontakt med egen bosatta personer och dennes närmsta familj för att förstå konsekvenser med att inte tillhöra målgrupp för vidarebosättning vid uppehållstillstånd.

Det är svårt för asylsökande att ha en överblick av hur bostadsmarknaden och hyres-lagstiftningen fullt ut fungerar, vilket kan få stora konsekvenser för den enskilde om denne tackar nej till en anvisning (även för den som bor på tilldelat asylboende) och den egna boendelösningen är kortsiktigt eller icke godkända andra handskontrakt eller boenden som saknar bygglov. **Staden anser att det därför bör finnas en möjlighet att för personer som även har omfattats av mottagningslagen och tackat nej till anvisning eller ett eget boende som brister ska ha möjlighet att inom en tidsperiod om t ex två månader ska kunna vända sig till Migrationsverket för en anvisning av boende.**

Övergångsersättningen mellan dagersättning och etableringsersättning behöver höjas för att undvika att nyanlända hamnar i ekonomisk nöd och därmed belasta kommunens yttersta ansvar.

Förslag som påverkar ensamkommande barn kräver noggrannare analys, särskilt vad gäller ansvarsfördelning vid 18 års ålder. Analysen behöver beakta den grupp som både skrivs upp i ålder (18 år eller äldre) och beviljas uppehållstillstånd samma dag, som idag inte ges möjlighet till anvisning för vidarebosättning enligt bosättningslagen.

Det behöver också förtydligas i bestämmelsen i 9 § asylersättningsförordningen att ersättning enligt det andra stycket inte kräver att förutsättningarna i första stycket är uppfyllda, dvs. att det är en placering enligt LVU eller SoL, men med vårdbehov som motsvarar 2 eller 3 § LVU. Detta är enligt SKR inte helt tydligt. SKR vill även uppmärksamma att ensamkommande barn som är utsatta för våld kan placeras i familjehem som bedöms kunna tillgodose barnets individuella behov.

Ersättningsbestämmelserna behöver därför utformas så att även andra placeringsformer än HVB med särskild kompetens omfattas i de nu aktuella situationerna. Vissa ensamkommande barn kan behöva fortsatt stöd i sitt familjehem, även efter 18 års dagen. Även stöd i familjehemmet för ett ensamkommande barn och ungdom måste ingå i ersättningsystemet och också över tid, dvs så länge behovet kvarstår. Staden ser att ersättningsystemet i det här sammanhanget är omständligt och tidskrävande. En förenklad variant hade varit att utgå från socialnämndens specifika

expertis när det gäller utredning och bedömning av vårdbehov och på sätt undslippa tidskrävande och dyrbar handläggningstid hos både kommun, stat (rättsväsendet ej att förglömma).

Vad gäller LSS, Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, är det oklart om en person har rätt till LSS-insatser om uppehållstillståndet går ut innan personen fått beslut i fråga om förlängt tillstånd (uppehållstillstånd) samt i fråga om förlängningsansökan. Regleringen i LSS måste harmonisera med bestämmelser i socialförsäkringsbalken,

Det finns signaler om påverkan på skolan med nya elever på kort tid och en hög omsättning av elever som i sig påverkar kapaciteten och förutsättningarna för skolans uppdrag. Annan kommunal verksamhet som lokaltrafik, bibliotek, idrottsanläggningar mm påverkas också när koncentrationen av mottagandecenter samt återvändandecenter koncentrerar till ett fåtal kommuner.

Det saknas ersättningssystem för administrativa och personella resurser. Förslaget behöver inkludera en schablon för att anställa exempelvis socialsekreterare och administrativ personal. Hela regelverket för statlig ersättning till kommuner och regioner behöver ses över, särskilt med tanke på koncentration av mottagande till färre orter. Dialog mellan regeringen och kommunsektorn är nödvändig för att säkerställa rättvisa ekonomiska villkor. Det är orealistiskt att kommunens kärnverksamheter ska belastas ytterligare. Här finns risk för överstjälpning som kan äventyra kommunens kärnverksamheter negativt. Staden betonar vikten av att Migrationsverket, i prövningen av ersättningsanspråken, inte ska kunna överpröva kommunens beslut om insatser. Kommunens kompetens att bedöma vilken insats som ska beviljas samt insatsens innebörd måste ges avgörande betydelse även vid prövning av statlig ersättning. **Full ekonomisk kompensation är nödvändig.**

I ansträngda situationer med ett högt mottagande ska kommuner proportionerligt bistå staten. Staden läser detta förslag som en angelägenhet för samtliga landets kommuner och inte enbart de kommuner som har mottagnings- och återvändandecenter inom kommungränsen.

Huvudbudskap: Kommunerna behöver rättvisa och förenklade ersättningssystem för att hantera kostnader för mottagandet av asylsökande och nyanlända utan att belasta kärnverksamheter. Begränsad tillgång till särskilda boendeplatser och brister i EBO-lösningar skapar undanträngningseffekter och behov av tydligare regler för arbete på migrationsverkets asylboenden och förvar. Övergången från dagersättning till etableringsersättning samt stöd för ensamkommande barn kräver förbättringar. Kommunens beslut om insatser bör vara avgörande vid statlig prövning av ersättning. En ökad belastning på skolan och annan kommunal verksamhet måste följas upp. En stärkt dialog mellan regeringen och kommunerna är nödvändig för att lösa dessa utmaningar.

Personer ska omfattas av mottagandelagen på nytt om de meddelas beslut om utvisning eller kommer tillbaka till landet, kap 4 (SOU 2024:68).

Staden är enig med SKR:s yttrande under detta avsnitt i den statliga utredningen. Staden vill särskilt trycka på socialnämndens ansvar för aktuell grupp och då sammanhanget att den enskilde behöver agera exakt rätt, dvs överklaga ett utvisningsbeslut *innan* det första tillståndet går ut för att fortsatt få tillgång till socialförsäkringssystemet. Om den enskilde inte gör det förlorar hen denna försörjningsmöjlighet. Gruppen, i det här sammanhanget bör vidgas och nämndens ansvar i frågan bör klargöras.

Huvudbudskap: Staden betonar behovet av samverkan, rättvisa ekonomiska villkor och åtgärder som garanterar ett värdigt och effektivt asylmottagande.

Regelverket för statlig ersättning måste också ge full tackning för stadens kostnader för samtliga insatser enligt socialtjänstlagen.

Allmänna synpunkter:

- Det behövs ett asylmottagande som bidrar till bättre ordning, främjar integration och möjliggör effektivt återvändande.
- Boenden och insatser bör organiseras i samråd med kommunen och anpassas efter individuella behov.
- Staden välkomnar en tydlig målgrupp men efterlyser klargöranden kring personer som omfattas av lagen igen och avstyrker undantag för bevispersoner.
- Boenden bör göras attraktiva genom anpassning till olika behov och främja trygghet samt meningsfull sysselsättning. En hel del tjänster kan Migrationsverket tillhandahålla med egna resurser för vissa tjänster, ex omvårdnadspersonal.

Ekonomi

Beroende på hur den statliga ersättningen ska regleras i förhållande till att staden kommer att få ett mottagandecenter (återvändandecenter är redan i bruk) är en primär fråga att lösa. Sett ur liggande förslag i utredningen så nämns ersättning för faktiska kostnader. Förslaget är realistiskt och kommer belasta stadens budget märkbart. Det går inte att sätta en siffra, men den statliga ersättningen behöver täcka administration som exempelvis utredningsarbete, uppföljning av insatser, återsökning av statlig ersättning. En del andra frågor måste finna sin lösning, exempelvis planeringsförutsättningar för fler personal inom vård och omsorgsdelen,

socialtjänsten. Faktiska kostnader tar inte hänsyn till kostnader i samband med arbetsrättsliga förutsättningar, utvecklings- och avvecklingskostnader.

Slutsats och förslag:

Staden vill understryka att staten har det ekonomiska ansvaret för asylmottagandet, inklusive de kostnader som uppstår för målgruppen. Det är en grundläggande princip som är nödvändig för att inte staden och dess skattebetalare i praktiken ska bära kostnadsansvar för det praktiska genomförandet av den nationella migrationspolitiken.

Om förslaget genomförs krävs en förbättrad ersättningsmodell som täcker både faktiska kostnader, handläggningskostnader, övriga administrativa kostnader samt kostnader för tolk. Staden anser att det är mycket bekymmersamt att statliga ersättningar saknas eller är otillräckliga för ett stort antal insatser som staden ska ha ansvar för. Staden motsätter sig att mottandelagen implementeras innan en översyn av det statliga ersättningsystemet har genomförts och förankrats med staden.

Det krävs tydligare ansvarsfördelning mellan statligt och kommunalt ansvar och tillräckliga resurser för att undvika negativ påverkan på kommunens kärnverksamheter.

Staden lyfter att konsekvenser av förslagen i mottandelagen nu måste tas i beaktande i förhållande till regeringens inriktning att asylboenden ska organiseras i mottagande- och återvändandecenter som innebär ett mer koncentrerat mottagande i ett fåtal kommuner. Påverkan på berörda kommuners verksamheter är betydande med nuvarande regelverk och mottandelagen tydliggör kommunens ansvar för **ytterligare** sociala insatser. Övergångsbestämmelser kan vara en del i att anpassa lagen till nya förutsättningar.

Staden framhåller att konsekvenser tydligt och kontinuerligt måste belysas och i dialog och åtgärder utformas utifrån barns och utsatta gruppers perspektiv.

Bernt A. Runberg
Ordförande
Social- och arbetsmarknadsnämnden i Mölnåls stad

